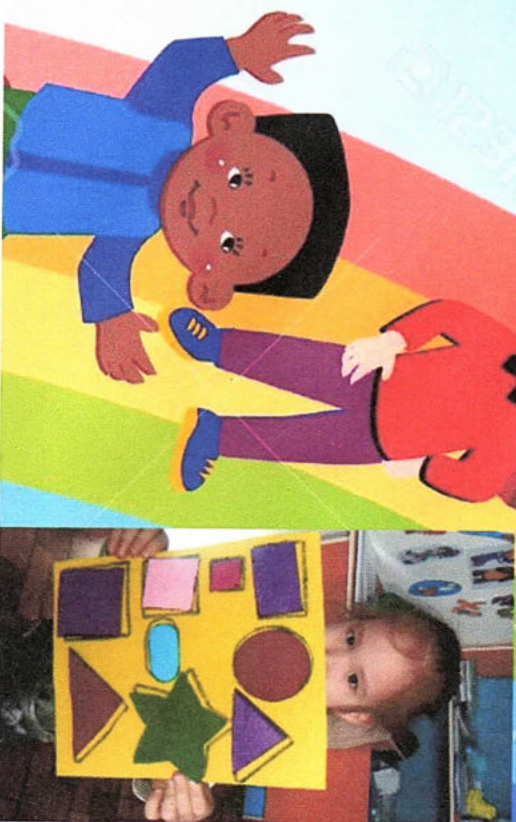

ЖЕКЕ МЕКЕМЕҒІ

ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГ

Психолог

Педагог-психологтың жұмысы

Естіген нәрсені ұмытпастыққа төрт түрлі себеп бар: әуелі — көкірегі байлаулы берік болм керек; екінші — сол нәрсені естігенде я көргенде гибрәтлану керек, көңілденіп, тұшының ынтамен ұғу керек; үшінші — сол нәрсені ішінен бірнеше уақыт қайтарып ойланып, көңілі бекіту керек; төртінші — ой кеселі нәрселерден қашық болу керек. Егер кез болып қал салынбау керек. Ой кеселдері: уайымсыз салғырттық, ойыншы-күлкішілдік, я бір қайғы салыну, я бір нәрсеге құмарлық пайда болу секілді. Бұл төрт нәрсе — күллі ақыл мен ғылым тоздыратұғын нәрселі

(Абай Құнанбаевтың отыз бірінші қара сө

Психологиялық көмек адам өмірінің барлық кезеңдерінде қатар жүретін уақыт жетті. Мектепке дейінгі мекемеде психологиялық қызмет құру қажеттілігі басқа түскен қиыншылықтарды кеңінен шешуге қабілеттілігі дәлелдейді:

- Баланың қабілеттерін ашуда, дамуында, бойындағы икемділіктерін байқауға, баланың психологиялық және жеке тұлғалық дамуындағы болатын кемшіліктерінің алдын алуда психологиялық көмектің маңызы зор;
- Балалардың толық құнды тұлғалық және интеллектуалды дамуына әсер етеді;
- Әр балаға жеке көңіл бөлуді қамтамасыз етеді
- Мектепке дейінгі жалпы білім берудің бағдарламасымен қатар жүреді;
- Мектепке дейінгі мекемедегі психологиялық климаттың жайлы болуын қалыптастыруға жәрдем жасайды;
- МДМ-нің педагогикалық ұжымының мүшелеріне және балалардың ата-аналарына уақытында психологиялық көмек көрсетеді.
- Балалардың мектепке дайын болуына психологиялық әсер етеді.

Педагог-психолог жұмысының негізгі бағыттары психологиялық ағартушылық, психологиялық алдын алу, психологиялық және психо-педагогикалық диагностика, дамыту және психотүзету жұмыстары, психологиялық ақыл-кеңес беру болып табылады.

Психологиялық ағартушылықтың негізгі мағынасы тәрбиешілер мен ата-аналарды баланы психологиялық дамуына жайлы жағдай жасаудың негізгі заңдылықтары мен шарттарымен таныстыруда жатыр.

Ағартушылық жұмыстың тақырыптық мазмұны ата-аналар мен тәрбиешілердің қалауынша болса, психологтың да қалауынша болуы мүмкін. **Психологиялық алдын алу** баланың даму процесі, қандай да дағдыларының қалыптасуы, пайда болған қиыншылықтары туралы уақытында хабарлауды қарастырады.

Психологиялық диагностика — бұл балаларды МДМ болған уақыт ішінде тереңдетілген психолого-педагогикалық тұрғыда бақылау, олардың оқыту және тәрбиелеу үрдісі кезінде жеті мүмкіндіктерін анықтау, педагогтарға ұсыныстар жасау және ата-аналарға тәрбиелеу, оқыту және дамуға байланысты сұрақтарды шешуге жәрдем көрсету. Диагностика әңгімелесу, бақылау, сауалнама алу, баланың шығармашылығын талдау, тестілеу түрінде өткізіледі.

Дамыту және психотүзету жұмыстары өз жұмысында балалармен, ата-аналармен, тәрбиешілермен толық құнды психологиялық және тұлғалық дамуды қамтиды. Топпен, жеке, тренинг сабақтар, дарынды балалармен жұмыс, мектепте оқуға даярлау жұмыстары жүргізіледі.

3-4 жасар балалардың ерекшеліктері

Сюжеттік-рөлдік ойындар — 3-4 жастағы баланың тұлғалық, интеллектуалдық, жалпы психологиялық дамуында ерекше орын алатын жетекші іс-әрекет болып табылады. Бұл кезең баланың тілге, оның дыбысталуы мен мағынасына ерекше қызығушылығымен, сезімталдығымен ерекшеленетіндіктен, баланың тілін дамытуға өте қолайлы.

Бұл жастағы балалар үлкендермен қарым-қатынас жасауға өте ықыласты болады. Әртүрлі сұрақтар қойып, өздері білетін ертегілерді бар ынтасымен айтып береді. Танымдық қызығушылығы белсенді болады. Үлкендермен қарым-қатынас жасау қажеттілігі қанағаттанбаған кезде, олардың арасында эмоционалдық жатырқаушылық пайда болады. Төрт жасқа қарай бала құрдасын ортақ іс-әрекетке қатысушы есебінде қабылдайды.

3-4 жасар баланың өзін-өзі бағалауы өте жоғары деңгейде болады. Бұл — біреу оның тұлғалық қасиеттерін дұрыс бағаламаған кездегі өз-өзін қорғаудың «тұлғалық» механизмі болып табылады.

3 жас пен 4 жас аралығында баланың сенсорлық үдерісінің — сезіну мен қабылдау түрлері қалыптасады. Фонематикалық есту, түсті ажырату, көз қырағылығы, заттардың пішінін ажырату қабілеттері жетіле түседі.

Балалар заттарды ұстап көріп танудан, көзбен көру арқылы тануға көшеді. Жаңа заттарды қарап, көзбен көріп танудан сипап-сезу, есту, иіскеп көру арқылы қабылдауға ауысады.

Сөз — 3-4 жастағы балалардың сенсорлық үдерістерін дамытуда жетекші орын алады. Балалардың сөздік қорын заттардың сынын, бір-бірімен қарым-қатынасын білдіретін, мазмұн қабылдауын қалыптастыратын жаңа сөздермен байытады.

3-4 жастан бастап баланың есі еріксіз сипатта болады. Бала материалды өзі іс-әрекетке тікелей қатысу арқылы есіне сақтайды. Бұл жастағы баланың ойлау қабілеті сапалық өзгешелігімен ерекшеленеді. Оған қиял мен шындықты ажырату қиынға соғады. Ол — өзімшіл. Оған анимастикалық түсініктер тән. Айнала қоршаған заттардың бәрін өзімен салыстырады, олар өзін сияқты ойлауға және сезінуге қабілетті деп ойлайды.

арнайы тіл дамыту сабақтары мен ойындары болмаған жағдайда мекен үстеулерді қолданғанд киналады немесе оларды шатастыра береді (мысалы, «үстелдің үстіндегіге» үстелдің ішінде дейді немесе жай ғана «мында» деп жауап береді және кейде дұрыс жауабын білмесе саусағымен көрсетеді.

Балаларға бұл мекен үстеулерді дұрыс қолдануға үйрету тіл дамыту ойындарын қолдансаңыз онайға түседі. 3-4 жасар балалардың барлығы ойнауды жақсы көреді және ойнап отырып жақс ұғып алады. Ең жақсы жақсы көретін ойындары — жасырынбақ ойыны. Бұл бәрімізге белгілі кызықты, көңілді ойын арқылы мекен үстеулерді қолдануға тез үйретуге болады.

Келесі ойын түрі «Жұмбақтар»

1 нұсқа.

Үстелдің үстіне қорап қойып, сол қораптың ішіне бірнеше ойыншық саласы, бірнеше ойыншықты қораптың үстіне қоясыз, бірнешеуін қораптың астына, бірнешеуін қораптың жанына қоясыз. Балаға жұмбақты шешуге ұсынасыз. Мысалы: «Мына ойыншық қораптың ішінде жатыр. Ол үлкен». «Бұл доп!» — деп тапқанына қуанады бала. Қораптың ішінде екі-ақ ойыншық үлкен доп пен кішкентай қоян.

«Ал енді сен маған жұмбақ жасыр», — деп ұсынады анасы. «Бұл қораптың үстінде», — дейді үш жасар бала. Сіз сұраныз: «Ол ұзын ба?» «Жоқ», — дейді балақай. «Ал ол қызғылт сары ма?» — деп сұрайсыз Сіз. Ол: «Иә», — дейді. Сіз: «Мен таптым, бұл апельсин!» — дейсіз.

Бұл ойында мекен үстеулерді қолданып заттың нақты орналасқан орнын көрсету керек. Тапсырманы күрделендіру үшін көбірек заттарды салып, түсін, формасын, көлемін әр сынды қылу керек. Сіздің балаңыз заттарды қойып, Сізге жұмбақ жасыруды қуана-қуана істейді — рұқсат беріңіз. Сізді үйрете отыра, өзі үйренеді! Одан басқа 3 жасар бала ойыншықтарға жұмбақ жасырып отыра, әсіресе егер ойыншық қателесе беретін «түсініксіз» болса. Ойыншықтардың қателерін түзетіп, баланың өзі ол қателерді жібермейді.

«Не өзгерді?» ойыны.

Үстелдің үстіне бес ойыншық қоясыз. Мысалы, аюды ойыншық машинаға отырғызыңыз, қоянды машинаның ішіне, қуыршақ пен түлкіні машинаның жанына, ал бақаны машинаның астына отырғызып қойыңыз.

Балаға кім қайда екенін есте сақтауды ұсыныңыз. Сосын балаға теріс қарап, көзінді жұм дейсі (көзін байлауға болады). Сол кезде ойыншықтардың орындарын ауыстыра қойыңыз. Көзін ашқызып, не өзгергенін сұрайсыз. «Аю машинаның үстінде отырды, ал қазір машинаның астында отыр». Ал бақа машинаның астында отырған, ал қазір машинаның үстіне секіріп кетіпті. Баланы мақтаңыз: «Сен қалай тез біліп қалдың, жарайсың!». Ал енді менің кезегім сен маған тапсырма бер, мен айтайын. Енді Сіз көзіңізді жұмасыз, бала ойыншықтардың орындарын ауыстырады, Сіз не өзгергенін айтып бересіз. Егер бала не өзгергенін айтуға киналса, көмектесіңіз: «Есіңе алшы, аю қайда отырып еді? Ал қазір қайда отыр. Тамаша, жарайсың!». Ойынды бірнеше рет, әр түрлі ойыншықтар мен заттарды ауыстырып қайталауға болады.

3,4 жасар балалардың шығармашылық ойлау дағдысын дамытуға арналған ойындар

Барлық ата-аналарға белгілі жағдай — бала достарына зообакка барғаны туралы әңгімелейді: «Біз піл көрдік, ол маған күлімдеді, тұмсығымен былғап шақырды. Сосын ол балмұздақ жеді...». Сіз ше таң қалып тұрсыз — мұндай жағдай болған жоқ қой деп. Осындайда таңданы күлуге болмайды. Одан да жаманы — баланың сөзін бөліп, «Олай болған жоқ қой» деуге болмайды. Баланың бар өмірі — ойын, ал ондай өмірде әрқашан фантазияға орын бар. Ойын деген — елестетілген жағдаят емес пе. Үнемі мұғалім, дәрігер, ана, жүргізуші немесе директор бола бермейді ғой. Мүмкін ол ер жеткесін жаңа машина ойлап табатын шығар немесе құрастырғыш болып, жаңа көпір ойлап табар? Кім біледі! Баланы фантазия ықтырып әкетеді деп үрейленбеңіз. Ол орнына келетін жайт. Ал балада барлау, зейінділік, шығармашылық ойлау қабілеті қалыптасады.

«Түрленген бұлттар» ойыны — бұл ойын шығармашылық елестету мен түгелдей қабылдау қабілетін дамытады.

Қалай ойнау керек: бұлттарды бакылайсыз. Олар неге ұқсайды? Олар қандай? Көңілді ме, көңілсіз бе? Неге? Баламен бірге елестетесіз. Оны мақтап отырыңыз.

Бекітеміз: бұлттың суретін салып баладан неге ұқсайтынын сұраңыз. Жылқыға ма? Онда құйрығын сала ғой. Қоянға ма? Онда құлақтарын сала ғой. Бұлт туралы өлең, тақпақты еске түсіріңіз. Мүмкін бұлт ертедегі ғажайып құсқа немесе жануарға ұқсайтын шығар?

Күрделендіреміз: бұлт туралы ертегі ойлап шығарыңдар.

Одан басқа «Кляксография», «Дөңгелектер», «Мен кімін, ойлап тап», «Айналдыру», «Әңгімешіл суреттер», «Көңілді суреттер», «Кім қандай маман болады», «Үй театры», «Ертегі сандықшасы», «Қораптағы театр», «Пайдалы тақпақтар» сияқты көптеген ойындар қолдануға болады.